

ספר בראשית פרק מו – חלק 2:

(ח) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו בכר יעקב ראובן: (ט) ובני ראובן חנוך ופלוא וחרץ וכרמי: (י) ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הפנענית: (יא) ובני לוי גרשון קהת ומררי: (יב) ובני יהודה ער ואונן ושלמה ופרץ וזרח וימת ער ואונן בארץ כנען ויהיו בני פרץ חצרן וחמול: (יג) ובני יששכר תולע ופנה ויוב ושמרון: (יד) ובני זבולון סרד ואלון ויחלאל: (טו) אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש: (טז) ובני גד צפיון וחגי שוני ואצבן ערי וארודי ואראלי: (יז) ובני אשר ימנה וישוה וישוי ובריעה ושרח אחתם ובני בריעה חבר ומלכיאל: (יח) אלה בני זלפה אשר נתן לבן ללאה בתו ותלד את אלה ליעקב שש עשרה נפש: (יט) בני רחל אשר יעקב יוסף ובנימן: (כ) ויולד ליוסף בארץ מצרים אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן אן את מנשה ואת אפרים: (כא) ובני בנימן בלע ובכר ואשבבל גרא ונעמן אחי וראש מפים וחפים וארד: (כב) אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל נפש ארבעה עשר: (כג) ובני דן חשים: (כד) ובני נפתלי יחצאל וגויני ויצר ושלם: (כה) אלה בני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו ותלד את אלה ליעקב כל נפש שבעה: (כו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש ששים ושש: (כז) ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים:

נשרטט את הבאים מצרימה בתרשים:

נשים לב לכמה חריגות מכללי הרשימה:

1. באופן כללי הרשימה לא מספרת על הדור השלישי אלא רק על דור הבנים של שנים עשר השבטים. בקרב שני שבטים התורה מספרת גם על בני הדור הנכדים של השבטים והם חצרון וחמול בניו של פרץ בן יהודה וחבר ומלכיאל בני בריעה בן אשר. קשה מאוד לומר שרק שני שבטים הצליחו להוליד נכדים בטרם הירידה מצרימה ועוד שמי שכן הצליח לכאורה היו מצעירי השבטים דוגמת שבט אשר. אם אכן היה זה תשקיף מציאותי של ממש היינו מצפים לראות בראש ובראשונה את נכדיהם של ראובן ושמעון ולוי וכו'. ומכיון שכך יש לספק הסבר משכנע מדוע הרשימה מורכבת מנכדיהם של שני שבטים בלבד – יהודה ואשר.

2. באופן כללי הרשימה לא מציינת בנות, למעט דינה בת יעקב ושרח בת אשר וזו היא חריגה שניה שיש להסביר. אם אכן דינה מוזכרת לא רק בשמה כי אם גם מצטרפת למניין הרי שיחד עם דינה ושני בניו של פרץ מספר בני לאה עומדים על 34, אמנם המקרא מונה רק 33 והרי שדינה למרות שהוזכרה ברשימה לא נמנתה במניין. לכאורה התשובה צריכה להיות שאכן דינה נספרת ויש להשמיט את שני בניו של יהודה ער ואונן שנפטרו עוד בטרם ירדו ישראל מצרימה אמנם גם אז מניין בני לאה יגיע רק ל-32 ולא ל-33 כפי שהתורה מציינת. באשר לשרח בת אשר, היא לא רק נזכרת אלא גם נמנית בתוך מניין בני זלפה והוא 16 נפש.

נתחיל לענות דוקא על השאלה האחרונה מכיון שתשובתה פשוטה יותר. המקרא מונה רק את הזכרים מסיבה פשוטה שהנקבות בדרך כלל נישאות ואזי הן מתנתקות כביכול מבית אביהן ונספרות עם בעליהן במשפחה אחרת¹, לעומת הזכרים שתמיד נשארים באותו בית אב. בנות שלא נישאו ונותרו גלמודות הרי שעדיין לא יצאו מבית אביהן ולכן נספרו. דינה לאחר שנאנסה התקשתה להינשא שהרי היתה פגומה ולכן נותרה בבית אביה. באשר לשרח ייתכן שגם היא לא נישאה מעולם ולכן נספרה בתוך בני ישראל.

נמשיך ונענה על השאלה השניה לאור עיון ברשימה הנמצאת בספר במדבר פרק כו. באותה רשימה נמנים בני בנימין 5 בסה"כ. ארד ונעמן שמופיעים ברשימתנו כבניו של בנימין בספר במדבר מופיעים כבניו של בלע בכור בנימין (שם פס' מ):

וַיְהִיו בְּנֵי בָלַע אֲרָד וְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הָאֲרָדִי לְנַעֲמָן מִשְׁפַּחַת הַנְּעָמִי:

¹ ואף אם נישאו בתוך המשפחה מכל מקום כבר מנו את בעליהן וכפי שכותב הרמב"ן פרק מו פס' כו "ונשיהם לא ימנו כי האיש עם אשתו הוא אחד".

סביר להניח שאכן הרשימה בספר במדבר היא המדוייקת יותר והרשימה אצלנו החשיבה את בני בלע כבני בנימין דוגמת מעשהו של יעקב שמחשיב את בני יוסף בכורו (לאחר הדחת ראובן) כבניו (פרק מח פס' ה-ו):

וְעֵתָה שְׁנֵי בְנֵי הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאֵי אֵלֶיךָ מִצְרַיִמָּה לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כִּי־רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי: וּמוֹלֶדֶתְךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנֵהְלֹתָם:

ואם כן כעת ניתן להסביר מדוע בניו של פרץ נמנים בתוך בניו של יהודה. יהודה החשיב את בניו של פרץ בכורו כבניו ממש. מדוע עשה זאת? אין לדעת בודאות, אמנם ניתן לשער שיהודה רצה למלא את חלל בניו שמתו.

ייתכן אמנם שזו גם הסיבה שבניו של בריעה בנו של אשר מיוחסים אליו. בריעה הוא כנראה בכור מאישה אחרת (למרות שהכתובים לא מדווחים על כך ברשימה יש להניח כן מפני שגם ברשימה אין הפרדה בין שלה לפרץ וזרח שהרי אחים הם מאותו האב אך לא מאותה האם) ואשר ייחס את בניו לעצמו. הדברים כמובן נאמרים בגדר השערה אך ייתכן ששמו של בריעה מעיד על רעה שפקדה את ביתו של אשר דוגמת מה שמסופר בדברי הימים א פרק ז (פס' כא-כג)

וַיִּבְדּוּ בָנוּ וְשׁוֹתְלַח בָּנוּ וְעֵזֶר וְאֶלְעָד וְהַרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת הַנּוֹלָדִים בְּאֶרֶץ כִּי יָרְדוּ לְקַחַת אֶת מִקְנֵיהֶם: וַיִּתְאַבֵּל אֶפְרַיִם אֲבִיהֶם יָמִים רַבִּים וַיָּבֵאוּ אֶחָיו לְנַחֲמוֹ: וַיָּבֵא אֶל אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בְרִיעָה כִּי בְרִיעָה הָיְתָה בְּבֵיתוֹ:

ייתכן שבריעה נולד מאשתו השניה של אשר שלקחה לאחר מותה של אשתו הראשונה אמם של ימנה ישוה וישוי. אשר לקח אישה אחרת והוליד את בריעה שנקרא על שם הרעה שפקדה אותו במות עליו אשתו. בניו של בריעה בכורו מאשתו השניה אומצו על ידי אשר ולכן הם נספרים בתוך בניו.

העיקרון הזה שהאב יכול לאמץ לו את בני בניו הוא בעל עוגנים חזקים במקרא ועשוי להסביר הרבה פסוקים תמוהים דוגמת דבריו של ראובן ליעקב (בראשית מב לז):
וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל אָבִיו לֵאמֹר אֶת שְׁנֵי בְנֵי תָמִית אִם לֹא אֲבִיאָנּוּ אֵלֶיךָ תָּנֶה אֹתוֹ עַל יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבָנּוּ אֵלֶיךָ

ראובן מבין שאביו יעקב הוא הבעלים על ילדיו ולכן במקרה שלא יחזיר את בנימין בחיים הוא רשאי להמיתם.

כך גם יובן מדוע הבכור יורש פי שנים משאר אחיו וזה כמובן קשור לעובדה ששני בניו הראשונים של הבכור היו מיוחסים לאביו ולכן הוא העניק להם דרך בנו הבכור.